

Република Србија
Тужилаштво за ратне злочине

ОБРАЋАЊЕ ТУЖИОЦА ВЛАДИМИРА ВУКЧЕВИЋА

Београд, 30.септембар 2004.

ОБРАЋАЊЕ ТУЖИОЦА НА КОНФЕРЕНЦИЈИ „СУОЧАВАЊЕ СА ПРОШЛОШЋУ У БИВШОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ“ – УТИЦАЈ МКСЈ НА ПРОЦЕС УСПОСТАВЉАЊА ОДГОВОРНОСТИ

Изазови: пренос знања, праксе и случајева на домаће правосуђе

Поштовани учесници, даме и господо,

Поздрављам вас у име Тужилаштва за ратне злочине и у своје лично име.

Захваљујем организаторима на позиву и оцењујем да је овакав скуп изузетно значајан за подршку функционисања институције као што је наша.

Прогон учинилаца кривичних дела ратних злочина изазива највећу пажњу међународне и домаће, јер се ради о вредностима које су кривично правно заштићене међународним кривичним правом, а та заштита се обезбеђује домаћим законодавством.

Стратешка оријентација државе ка европским интеграцијама и прикључење европској унији представљају значајан подстрек за суочавање са овим проблемом, а успех у кривично прогону представља предуслов остварења те оријентације и приближавања домаћег правног система европским и међународним стандардима. Иако је интерес, кривичног прогона пре свега домаћи, активности борбе против ратних злочина су глобалне и представљају обавезу извршавања међународних конвенција и уговора.

Успех и ефикасност кривичног прогона учинилаца ратних злочина и рада домаћих правосудних органа на свим предметима зависи од више чинилаца. Ефикасност кривичног гоњења извршиоца ратних злочина не зависи

само од моралних и стручних квалитета људи који врше тужилачке функције.

Одговорност за откривање ратних злочина и извршиоца, прикупљање доказа, лежи, пре свега, на полицији. Медјутим, тешко је и очекивати помоћ полиције у томе, јер су управо појединци из њихових редова вршили злочине, уништавали и прикривали трагове извршених злочина, иако су по закону били дужни да их спречавају. С друге стране, припадници Одељења полиције за откривање кривичних дела ратних злочина и њихових извршилаца показали су изузетну ефикасност и професионализам поступајући по конкретним захтевима Тужилаштва за ратне злочине. Из овога се може извудји закључак да се све може уколико се хоће.

Већа је одговорност државе, која не чини много у расветљавању ратних злочина, које

су починили наши грађани- припадници полицијских и војних снага и која није у стању да јавно призна да су извршени најтежи злочини и да онај ко их је починио мора одговарати и да нико не може свој злочин правдати тудјим злочином, и да се морамо суочити и обрачунати са том страшном прошлошћу.

Без тога нема будућности за грађане ни за државу, без тога су напори вршиоца тужилачке функције узалудни.

Држава је, додуше, показала разумевање за проблематику везану за ратне злочине извршене на овим просторима. Изградјена је посебна зграда тзв. Специјалног суда у коме се налазе модерне суднице опремљене најмодернијом аудио-визуелном техником, сва се судјења снимају, чиме је знатно олакшан рад свих учесника у поступку. Мере безбедности свих учесника у поступку су максималне. Побољшан је материјални статус свих запослених, а што све делује стимулативно на квалитет рада.

Посебну помоћ тужиласштву у раду пружили су међународни субјект и невладине организације.

Проблеме на које смо наишли као институција сврстао бих у две групе:

Прво, ту су општи проблеми који се посредно тичу рада тужилаштва где посебно издвајам оне који су везани за актуелну политику. Ма колико тужилаштво има јасно опредељен став који потенцира професионализам, чести коментари и појава одредјених чланака у медијима имају веома лош ефекат на рад свих специјалних органа, па самим тим и на рад Тужилаштва.

Сматрам да овакав наступ деградира, разградјује и омаловажава институције које носе терет најтежих и најделикатринијих процеса данашњице. Честа

полемика о укидању, смањењу плата, реорганизацији, штетно утиче на рад специјалних органа и посредно угрожава случајеве највишег ризика који се пред нама воде и чији смо актери.

Очекујем да се у наредном периоду остваре активности на стварање праве слике у јавности о значају посла којим се бавимо.

Посебни проблеми су:

- Коришћење доказа прикупљених од стране МКСЈ

- Проблем регионалне сарадње и

- Питање командне одговорности

Питање коришћења доказа којима располаже Хашки трибунал односи се пре свега на исказе сведока који су саслушани од стране истражитеља Трибунала или који су саслушани од стране судског већа у Трибуналу.

Садашњи Закон о кривичном поступку државне заједнице Србије и Црне Горе не дозвољава да се на одговарајући начин, квалитетан и систематичан, употребљавају информације и докази прикупљени од стране МКСЈ, тако да Национални суд Републике Србије може прихватити само доказе који су изведени пред домаћим судовима. Овај проблем се може и мора решити изменама нашег процесног права.

Наиме, у Законику о кривичном поступку треба унети одредбе на основу којих би могао да се обезбеди да је сваки доказ прикупљен од стране МКСЈ на начин предвиђен Статутом и Правилником о поступку и доказима МКСЈ буде аутоматски таквог квалитета и значаја да се може прихватити и од стране Суда за ратне злочине у Републици Србији. Ово би важило како за непосредне доказе тако и за доказе којима се на посредан начин утврђује постојање одређених чињеница и околности.

На потребу усклађивања постојећег процесног закона на представљен начин указује и чињеница да је држава Србије и Црне Горе потписник одређених Европских конвенција у којима се у оквиру међународне сарадње у кривичним стварима признаје принцип «узајамног признавања доказног материјала».

Наиме, овај принцип је садржан у чл. 27. Европске конвенције о Међународном важењу кривичних пресуда, из 1970 године и у чл.26. Европске конвенције о преносу поступака у кривичним стварима. Према цитираним одредбама свака радња која се тиче поступка, која је предузета у држави која је упутила захтев у складу са законима и прописима, има исту важност у држави којој је упућен

захтев, и то као да су је предузели органи власти те државе.

Овај принцип узајамности предвиђен је и у чл.45. 118 Модела уговора о преносу поступка у кривичним стварима, усвојен од стране Генералне скупштине УН 14.12.1990. године.

Одредбе Устава СФРЈ, као и поменуте одредбе Међународних конвенција, указују на потребу и обавезу државе СЦГ да своје прописе из ове области, дакле прописе о правилима кривичног поступка (ЗКП) ускладе са Међународним правилима предвиђеним у ратификованим конвенцијама.

Решавањем овог питања с једне стране би се олакшало извођење доказа пред Националним судовима у поступцима против учинилаца ратних злочина, јер је чињеница да Хашки трибунал од дана свог конституисања до данас прикупио значајне доказе које презентује суду у МКСЈ, а којима се уствари дефинишу и догађаји на Косову, који су предмет истраживања и овог Тужилаштва.

С друге стране измена ових процесних одредби је неопходна посебно у ситуацијама када је извесно да ће доћи до преношења појединих предмета од стране Трибунала на Национални суд.

Проблем регионалне сарадње

Треба имати у виду чињеницу да је ово тужилаштво надлежно за кривична дела ратних злочина који су извршени ван подручја Србије, на територијама држава, бивших република СФРЈ.Због тога се појављује проблем саслушавања сведока који нису доступни домаћим органима, тј. сведока из других региона или са Косова. Тренутно ово Тужилаштво има потребу за саслушањем у својству сведока 92 лица албанске националности који живе на подручју Косова.

Додуше ово питање је решено донекле и Европском конвенцијом о пружању помоћи у кривичноправним стварима, чији смо ми потписник и коју су потписале и ратификовале све државе у региону, осим Босне и Херцеговине. Медјутим, да би де ово питање до краја решило, неопходно је закључење билатералних споразума са свим држава у региону.Такав споразум постоји са Републиком Хрватском, са којом смо и имали конкретну сарадњу која се огледа у саслушању сведока са подручја Хрватске. То је урађено у предмету Овчара, када је у просторијама Жупањског суда у Загребу саслушано десетак сведока, хрватских држављања што је резултовало процесуирању још једног лица извршиоца ратног злочина које је дотада измицало правди и у Хрватској и у Србији.

Што се тиче проблема Командне одговорности Тужилаштво за ратне злочине

указује да је и на почетку оружаних сукоба на просторима бивше Југославије, она је као доктрина постојала и то по следећим основама:

а) Обавезе коју је СРЈ преузела ратификацијом Женевских конвенција и Допунских протокола I и II

б) Устава СФРЈ и СРЈ који предвиђају да ратификовани међународни уговори представљају интегрални део унутрашњег права, и да чак имају примат у односу на савезне и републичке законе; и

ц) домаћих одредби које експлицитно утврђују командну одговорност у војсци - члан 21 Упутства о примени правила међународног ратног права у оружаним снагама СФРЈ, које је усвојено 1988. године и које имплементира одредбе Женевских конвенција и Допунских протокола о командној одговорности.

Овим правилима утврђена је лична одговорност и одговорност претпостављеног.

Тако члан 20: «Лично је одговоран за повреду правила ратног права сваки појединац – војно или цивилно лице – које изврши ту повреду или нареди да се она изврши. Непознавање одредаба правила ратног права не искључује одговорност оних који су те одредбе повредили», а члан 21. «Војни старешина је лично одговоран за повреде правила ратног права ако је знао или је могао да зна да њему потчињене или друге јединице или појединци припремају извршење таквих повреда, па у време када је још било могућно спречити њихово извршење не предузме мере да се те повреде спрече. Лично је одговоран и онај војни старешина који зна да су повреде правила ратног права извршене, а против прекршиоца не покрене дисциплински или кривични поступак или, ако није надлежан за покретање поступка, прекршиоца не пријави надлежном војном старешини».

Медјутим, поред свих правних претпоставки за уводјење командне одговорности како је она у примени у Хашком Трибуналу, важеће кривично законодавство је не познаје као посебан облик одговорности нити пак као засебно кривично дело.

Одредбе Кривичног закона, посебно одредба члана 30. Кривичног закона, предвидја да се кривично дело може извршити радњом нечињења.

Ради се о нечистим-неправим делима нечињења. Дакле, учинилац може извршити кривично дело нечињењем када је пропустио чињење које је дужан извршити. Кривична дела нечињењем су она која су настала пропуштањем обавезне активне делатности, којом се поступа супротно императивној

норми. Ова норма се може налазити и у прописима ван кривичног права, на пример, у прописима Војног права.

Мишљења смо да се у овој области могу тражити облици виности команданата али, напомињемо да се сваки случај мора пажљиво и прецизно размотрити, због тога што наше законодавство не дозвољава прављење било каквих импровизација и унапред утврђених шема одговорности.

Верујемо да ће припремљене измене и допуне нашег кривичног законодавства, које иду у овом правцу, ускоро и дефинитивно разрешити овај проблем. Тако ће наше кривично законодавство и по питању командне одговорности бити усклађено са правилима и институтима које познаје савремено међународно кривично право.

На крају бих желео да истакнем следеће:

Основни циљ Тужилаштва за ратне злочине је да кроз највиши ниво професионалности покаже да је правосуђе Србије у могућности да води овако деликатне случајеве као што су ратни злочини. Поред тога основни елементи деловања тужилаштва су :

1. Рад тужилаштва заснован је једино и искључиво на међународноправним обавезама земље и унутрашњем законодавству. Рад Тужилаштва није и не сме да подлеже утицајима политичких странака и дневне политике, као ни било којих других политичких актера или интересних групација.
2. Приступ Тужилаштва случајевима којима се бави одређен је једино правним и чињеничним аргументима индивидуалне одговорности, без обзира на етничку или било коју другу припадност, било починилаца, било жртава.
3. Рад Тужилаштва карактерише највиши професионализам, креиран селекцијом тужилаца највиших стручни и моралних особина.
4. Тужилаштво ће тежити да о свом раду систематично обавештава домаћу и инострану јавност са циљем да створи позитиван однос јавног мњења према суђењима.
5. У наступу према јавности Тужилаштво ће тежити да аргументује потребу процесуирања ратних злочина пред домаћим правосуђем, презентирајући све предности друштвеног економског и професионалног карактера за такав приступ.
6. Тужилаштво ће развијати конструктивну и интерактивну сарадњу са

Тужилаштво Хашког трибунала за злочине почињене у бившој Југославији, са којим ће функционисати партнерски, тежећи да што већи број случајева пребави у надлежност домаћих судова.

7. Тужилаштво ће активно деловати сопственим иницијативама и предлозима у правцу доградње и усавршавања постојећег законодавства и процесноправних предуслова за ефикасније процесуирање ратних злочина.

8. Тужилаштво ће се посебно залагати за такву доградњу домаћег законодавства која ће јачати законске темеље техничке сарадње са међународним институцијама.

9. Тужилаштво ће покретати иницијативе да се законским изменама уклоне проблеми које оптерећују рад правосудних органа у Србији, посебно у областима које се односе на заштиту сведока, командну одговорност, извођење доказа и сл. Посебно ће се залагати за модерна и преовлађајућа решења у савременој пракси процесуирања ратних злочина а која се заснивају на налазима виктимолошке науке о потреби да се и саме жртве учине једним делом актерима процеса.

10. Тужилаштво ће тежити да својим професионализмом обезбеди даљу подршку свих релевантних међународних субјеката, медија, професионалних удружења и невладиних организација, уз појачано коришћење светских искустава у процесуирању ратних злочина.

Као што можете закључити реч је о најопштијем оквиру и концептуалном темељу активности Тужилаштва за ратне злочине у Србији. При формирању и у време доношења Закона о организацији и надлежности државних органа у поступцима процесуирању ратних злочина, Тужилаштво је имало подршку засновану на широком консензусу у Србији и међународној заједници. Сматрамо да је изузетно важно да и свака нова Влада Републике Србије настави са оваквом подршком давајући јасан сигнал међународној заједници да желимо и да можемо да процесуирамо ратне злочине пред домаћим правосуђем.

ТУЖИЛАЦ ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
Владимир Вукчевић